Spirit of Bosnia / Duh Bosne
An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Legende o kraljici Katarini

Mladen-Anto Molinar

Poznati povjesničar Dr. Vlajko Palavestra skupljajući narodnu tradiciju u Bosni i Hercegovini ustanovio je da je i danas još uvijek živo sjećanje na događaje i ličnosti srednjovjekovne Bosne. Posebice priče o kraljici Katarini koje se i danas mogu čuti kod starih seoskih ljudi u okolici Kraljeve Sutjeske, Kreševa, Fojnice, Olova i drugih mjesta srednje Bosne. Pored legendi koje je zapisao dr. Vlajko Palavestra, iznijet ću i neke druge, i neke do sada neobjavljene.
Vladimir plemeniti Alaupović, koji živi u Varešu, počeo je skupljati stare priče – legende koje je slušao obilazeći sela Vareškog kraja Dragoviće, Donju i Gornju Borovicu, Pogarje, Vijaku, Pržiće i Majdan, od kojih prenosimo dvije.

Priča prva:
Jedno jutro kraljica Katarina naredi slugi da joj osedla konja te se uputi u sela oko Bobovca. Svatko se čudio tko je ta lijepa djevojka u bijelom plaštu na bijelom konju, ali je nitko ne prepozna. Tako dođe u selo Očevje, stari kovački majdan i uđe u prvu vodenicu. Kada vidje da se siromašno živi svakome djetetu podari po jedan dukat.

Priča druga:
Najstariji žitelji Tarčina, mjesta između Sarajeva i Konjica, pamte da su im njihovi stari prepričavali da je jako vrelo vode u Tarčinu po imenu Katarina dobilo ime baš po kraljici Katarini prilikom njezina bijega iz Kozograda i Kreševa, preko Tarčina i Konjica do Stona. Tu se, vele ljudi, kraljica zaustavila i napojila svog konja i konje 40 plemića koji su bili u pratnji njezinoj. Od tada to vrelo dobi njezino ime.

……..

Dubravko Horvatić je u dijelu knjige o Katarini pod naslovom “Bosnom hodi dobra vila”, zabilježio slučnu legendu kao i Vladimir plemeniti Alaupović:
U kraju između Zgošće, Sutiske i Vareša, uz rječice Trstivnicu i Stavnju, s jeseni 1446. godine pukao je glas da se pojavila dobra vila. Odjevena je u bijelo ruho zlatom izvezeno, ogrnuta bijelim krznom, a jaše bijela vilovita konja, pripovijedali su pastirići, vrativši se jedne večeri u selo. Pričali su kako se iznenada pojavila iz šume, kao da je iz zemlje izniknula, tako da se nisu stigli ni razbježati, nego ostadoše gdje su bili, kao ukopani. A ona je dojahala do njih, raspitala se kako su i kako im je kod kuće, jesu li im ukućani spremili dosta živeži za zimu, imaju li dosta sijena za blago, pa je tako sve ispitivala o ljetini i o urodu, o bolestima u ljudi i stoke, a na kraju ih je sve nadarila

nekakvim slasticama, kakve jamačno ni kralj nikada nije okusio.
Dalje je Horvatić nastavio, kako je dječje glase ubrzo potvrdila neka starica. Prtila je neka drva iz šume kad pred nju banu vila. Starica joj je ispričala kako joj je jedan sin poginuo kad je kralj išao na Turčina, kako je drugi otišao prema moru da zaradi koji srebrenjak ili žutac, pa je tako ostala sama kad su joj se kćeri davno poudale. Kada su došli do sela, vila tutnu starici zlatni dukat u ruku i ode. Jednog dana vila se pojavila kod kovačnica na rječici Stavnji, zaustavila se kod kovača Pavla i zamolila ga da joj potkuje konja i usput ga ispitivala kako žive i na koji način putem vode kovačnice rade. Kada je Pavao konja potkovao, vila ga je bogato nagradila.
……
Jedna od legedni koje je skupio fra. Ignacije Strukić odnosi se na njezin boravak u kreševskoj tvrđavi na Bedemu, gdje se nalazila zajedno s kraljem Tomašem prije dolaska Turaka. Tada je zapovjednik utvrde bio Tomašev brat knez Radivoj, a legenda kaže:
U staro doba, vele, ovdje u kreševskoj tvrđi prebivaše kraljevska obitelj. Na Meoršju, planini na jugoistočnoj strani Kreševa, kralj bi sam vršio žito, a kraljica namjestivši konopac između grada i rečene planine, išla bi u zlatnim nanulama kralju u pohode, držeći u jednoj ruci sina, a u drugoj vruć pilav – ručak za kralja.

Druga legenda se odnosi na turski napad na tvrđavu na Bedemu:
Pričaju, da su u vrijeme turske navale na Kreševsku tvrđu, građani s obje strane u tjesnacima rječica Kojsinićice i Vranjanke koje okružuju tvrđu, postavili tvrde santrače (kože) i tako zaustavili oba pokrajnja potoka. Kada se je, vele, neprijatelj pred gradom pojavio, građani odapeše postavljene santrače, i na neprijatelja pustiše silnu vodu, koja ih sve uguši i potopi.

…….

Sljedeća: U vrijeme zauzeća Bosne stanovaše u kreševskom gradu kraljević, koji bijaše i zapovjednik utvrde (knez Radivoj – brat Tomašev). Došavši turski carević ovamo, utaborio se na sjevernoj strani grada, mjestu zvanom Carevišće, koje je od grada sat udaljeno, pa poče proti gradu sipati žestoku vatru. Punih, vele, sedam godina carević uzimaše grad, ali uzalud. Međutim, klot to vrijeme kraljeviću ponestane u gradu hrane i džebane (bojne opreme), pa odluči učiniti i zadnji pokus. U to ime napuni magarca sa preostalim još pirinčem i metnuvši ga u top baci među svoje neprijatelje, koji rasporivši ga, nađu u njemu množinu pirinča, što ga oni željahu, a eto se Bošnjaci sada s njim tako obijesno primeću. To ih silno razočaralo i u zdvojnost natjeralo, zato odlučiše natrag se povući i opsadu grada zaustaviti. Kad Turcima u susret dođe baba krezubača, koja im otkri, da je to zadnji pokušaj kraljevićev. Čuvši to carević namah se povrati, grad zauzme i zasužnji kraljevića.

Jedan zapis, navodno narodne tradicije, bilježi kako je kraljica Katarina popustila želji svojih velikaša i konačno s Kozla krenula u Rim:
“Toliko je oklijevala sa svojih 70 konjanika, da su Bosanci ostavili spomenik 4 potkove (uklesane u kamen) i rupicu koju je kraljica, premišljajući se u kamenu izdubila štapom.”

…….

Žene sutješkoga kraja prihvatile su kraljicu Katarinu kao majku i danas žale za njom. Iz okolice Kraljeve Sutjeske je ova legenda:
“Kada je morala pred Turcima da bježi sa Bobovca, Katarina je rekla da nikada neće moći prežaliti sela Dragovića i Mijakovića, jer su joj tu bile udate kćeri Dragica i Milica, zatim pšenice sa Liješnice, ribe iz Bukovice i vode Radakovice.”

…….
U selu Borovica ostala je predaja da se kralj bosanski sedam godina opirao iz Bobovca Turcima, pucajući na njih prosom i bijelim grahom, a kada je kraljica pošla s Bobovca, išla je uz put Voznice (Donje Borovice), pa kada je izašla na Repišta, stala je i rekla:
“Zbogom ostaj moja Bosno slavna
I u tebi do tri dobra moja,
Vode s izvora Radakovice,
Ribe iz Bukovice
I pšenice iz Liješnice.”

……

Brdo Vis na Bobovcu, s ostacima kule i sjevernog bedema grada, po narodnom kazivanju u cjelini je vještački nasip. Nastao je samo za jednu noć sa svrhom da od turskih topova koji su tukli sa Meteriza zaštiti kraljicu Katarinu u glavnoj kuli-dvoru.
S koliko se brzinom i naporom radilo pokazuju i posljedice: “te je noći 77 trudnih žena pobacilo djecu i 77 kobila se oždrijebilo.” Kada je kraljica Katarina vidjela da grad ne može braniti zamoli turskog vojskovođu da joj dozvoli da može slobodno izići sa stvarima i blagom koliko može ponijeti 50 konja.

…….

U blizini sela Višnjica kod Visokog, iznad sastavaka potoka Zenika i Rijeke, nalaze se ostaci jedne srednjovjekovne utvrde, za koju se priča da je pripadala nekoj kraljici Katarini.
“U grad je bila čunovima dovedena voda s planine Čemernice. Na istoj planini kraljica je imala svoje stado ovaca i kada Turci opsjednuše grad, čobani sa Čvrsnice zapriječe vodu a čunovima mlijeko u grad poslaše.

…….

U Kraljevoj Sutjesci i danas se priča kako je Kraljica iz Bobovca pobjegla u Jajce:
“Kada je došla do Jajca, morala se okrenuti jer je padalo i Jajce. Ona je potkovala konje naopako. Kako su je Turci slijedili, to ih je odvelo u pogrešnu stranu. Ali uhvaćena su njezina djeca, koja su poturčena.”

…….

Postoje i brojne legende o nazivu nekih toponima pojedinih lokaliteta koji su na pravcu kretanja kraljice Katarine prilikom napuštanja Bosne. Tako se priča da je Zenica dobila ime po tome što je kraljica, na mjestu gdje se danas nalazi Zenica, misleći na Bobovac uzdahnula: “Osta moja z(j)enica.” Na planini Ozrenu se obazre pa otud ovoj planini ime. Idući dalje, umorna i žedna, pomoli se Majci Božjoj te zabode preslicu u zemlju i ondje provri izvor koji narod zove Kraljičina voda. Na brdu Gostilju narod je pred

kraljicu iznio jela da je ugosti pa otud ime tom mjestu. Ostrvica je, navodno dobila ime po tome što je kraljica tu rekla: “Baš sam se dobro ostrvila (najela).”

© 2011 Mladen-Anto Molinar

Tekst prvobitno objavljen u knjizi Katarina Kosača Kotromanić, autor Mladen-Anto Molinar, izdavač HKD Napredak, Kiseljak, 2007.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.